

MARTIN LEVÝ: GRAFFITI A JEHO „PROSTOR“ GRAFFITI V KONTEXTU PROSTORU, MĚSTA A ARCHITEKTURY

POSUDEK RIGORÓZNÍ PRÁCE

Když před více než pěti lety kolega Martin Levý obhajoval svou diplomovou práci *Graffiti a město. Návrat emocionality do urbánního prostoru*, nebylo už téma graffiti v městském prostoru nové. Svěží novinkou byl nicméně tehdy první český knižní titul, věnovaný tomuto tématu, práce Martiny Overstreet *In Graffiti We Trust* (Praha : Mladá fronta, 2006). Nový byl ale především přístup tehdejšího diplomanta. Rád jsem tehdy v posudku konstatovat, že jde o první domácí teoretickou analýzu graffiti jako sociokulturního jevu.

Důkladnou teoretickou analýzou graffiti jako sociokulturního jevu je i rigorózní práce, kterou dnes posuzujeme. Tvoří ji šest relativně samostatných kapitol. Ono *relativně* zde znamená, že by každá z nich obstála jako samostatná studie ve sborníku či odborné revui příslušného zaměření, přitom skládají konzistentní celek. První kapitola vychází z pojetí graffiti ve vazbě na teritorialitu a vnímání prostředí. Ideálním klíčem se zde stal koncept *zjevného* (objektivního) *města* a *města fragmentárního* (města rozděleného podle vnímání různých subkultur) a koncept graffiti jako vytváření autonomní osobní mapy jedince nebo skupiny jedinců. Cením si způsobu, jímž autor ukazuje, jak je městský prostor vnímán prostřednictvím jazykové teritoriality. Velmi poučeně pojmenovává momenty vývoje měst v 19. a 20. století nejpodstatnější pro vznik současného velkoměstského prostředí. Pozornost zasluhuje citlivé využití tří překladů, důležitých pro vývoj domácího myšlení o architektuře a městě: Souboru esejů Colina Rowea *The mathematics of the ideal vila and other essays* (česky *Matematika ideální vily a jiné eseje*. Brno : ERA, 2007), základního díla prof. Dalibora Veselého *Architecture in the age of divided representation* (česky *Architektura ve věku rozdělené reprezentace : Problém tvořivosti ve stínu produkce*. Praha : Academia, 2008) a knihy Rem Koolhaase *Delirious New York* (česky *Třešticí New York : Retroaktivní manifest pro Manhattan*. Praha : Arbor vitae, 2007). Zmínit musím také cennou reaktualizaci textu László Moholy-Nagye *Von Material zu Architektur*, vydané v Mnichově roku 1929 jako 14. svazek řady *Bauhausbücher* (česky *Od materiálu k architektuře*. Praha : Triáda, 2002).

Druhá kapitola nese titul často citované (ale málokdy skutečně čtené) stati Adolfa Loose *Ornament a zločin*, její smysl ale postihuje spíše podtitul *Ztráta ornamentu z života města*. Důsledky funkcionalistického myšlení pro architekturu a městské prostředí zde Martin Levý analyzuje prostřednictvím kategorií *manifestní funkce*, *latentní funkce*, *dysfunkce* a *funkce* Roberta Kinga Mertona. Ideálně do své analýzy zavádí Augého dichotomii *místa* a *ne-místa*, která se v dalším textu plodně propojí s Foucaultovou *utopií* a *heterotopií*. Brilantní analýza zde přesvědčivě odkrývá příčiny a souvislosti vymizení podstatného horizontu z vizuální stránky městského prostředí. Pojem *ornamentu* zastupuje v analýze z měst vypuzený dionýský pól, pól emocionality.

Třetí kapitola situuje graffiti na území pozdně moderního umění. Teprve zde, kompozičně velmi účinně, stanoví základní výměr graffiti, rekonstruuje jeho vznik a vývoj a provádí základní typologii. Netřeba dodávat, že to činí s příkladnou akribií. Umělecký kontext je velmi úspěšně a zároveň plasticky vyložen s využitím trojice klíčových postav (Jackson Pollock, Jean Michel Basquiat a Keith Haring). Pozornost věnuje autor také lettristům a situacionistům.

Ve čtvrté kapitole se autor věnuje analýze diskursu vizuálního projevu graffiti jako foucaultovského *diskursu bez reference* a jako baudrillardovských volně se vznášejících *signifikantů bez signifikátu* a dospívá k rozpoznání vědomého důrazu na pomíjivost znaku jako podstatného atributu graffiti. Logicky se odtud dostává k analýze stylu Pixacao. Následující kapitola vychází od *archeologie graffiti*, pracuje s už zmíněnou typologií *jiného prostoru* Michela Foucaulta, dílem Mary Douglas *Purity and Danger: An Analysis of Concepts of Pollution and Taboo* a stanovení pozice graffiti v deviantním chování přivádí na horizont úvahy i Foucaultovo *myšlení vnějšku*. Osobně si zde cením využití románu *Die Aufzeichnungen des Malte Laurids Brigge*, který Reiner Maria Rilke vydal v roce 1910. Samotnému zasazení graffiti do kontextu pozdní moderny patří poslední kapitola. Dobře využívá textů, patřících „prehistorii“ kritické a umělecko-historické integrace graffiti do umění, objevené je ale především vztahování kategoriálního aparátu Rosalind Krauss na graffiti.

Kulturologická studie Martina Levého *Graffiti a jeho „prostor“: Graffiti v kontextu prostoru, města a architektury* představuje zralé odborné dílo, podložené bezpečnou znalostí a citlivým pochopením předmětu, důkladnou interdisciplinární erudicí, která se ve všech zúčastněných oborech pohybuje na aktuální úrovni poznání, a vytvořené s mimořádnou teoretickou invencí. Autor sice v úvodu upozorňuje, že práce si „samozřejmě neklade za cíl úplné, objektivní a vyčerpávající zpracování dané problematiky“ (s. 8), její kapitoly ale skládají celistvý obraz zkoumaného předmětu a nabízejí velmi inspirativní a rovněž relativně ucelenou teorii. Práce se nevyčerpává svým předmětem, jako teoretik města oceňuji, v kolika ohledech je inspirativní i v horizontech, které tento předmět přesahují, stejně tak pro nové čtení textů, jež svedla do vzájemných souvislostí. Představuje tak nesporně cenné obohacení oboru. Logicky stavěná práce je psána s nebyvalou formulační ekonomii, nikde ovšem neuplatněnou na úkor srozumitelnosti. Samostatné ocenění zasluhuje korektní čistota nakládání s díly vzniklými na poli filosofie, estetiky, teorie umění, dějin umění, teorie architektury, sociologie, antropologie či umělecké kritiky. Mezi pozitivy práce musím zmínit také kvalitu obrazového doprovodu a jeho citlivě volenou proporcii ve vztahu k textu.

Jediná otázka do rozpravy v rámci obhajoby, která je zároveň doporučením: Uvažuje autor o vydání své studie?

Předloženou rigorózní práci Martina Levého *Graffiti a jeho „prostor“: Graffiti v kontextu prostoru, města a architektury* **plně doporučuji k obhajobě.**